

SESSIÓ 1: Independència Política i Qüestió Monetària

(divendres 7 de maig de 2021, 19:00 -20:30h)

En aquest taller, el ponent Xavier Cuadras-Morató, economista per la Universitat Pompeu Fabra i la *Barcelona Graduate School of Economics*, va dur a terme una presentació sobre la dimensió monetària en els processos d'independència, en concret pel que fa a escenaris d'independència unilateral. L'acte va estar moderat per Jordi Galí, docent al departament d'economia de la Universitat Pompeu Fabra i investigador al *Center for Research in International Economics* (CREI).

Durant la sessió, es varen presentar diversos exemples de països petits i/o de nova creació, i de com han abordat la qüestió de la seva moneda, creant una moneda pròpia o adaptant-ne una d'externa (i.e. dolarització), així com les diferents opcions pel que fa a la seva política monetària, en concret els casos de Dinamarca, Irlanda, la República Txeca, Eslovàquia, Kosovo, Montenegro i Escòcia.

A partir d'aquí, es varen analitzar les experiències històriques d'Eslovènia, Estònia i Letònia des d'una perspectiva econòmica a partir de les seves declaracions d'independència, amb les seves respectives polítiques monetàries i la tria de moneda, així com la creació d'un banc central, remarcant les estratègies adoptades i els avantatges i desavantatges de cadascuna.

En tots els casos es tracta de països petits amb un PIB inferior al català, i una fracció de la importància econòmica dins els estats matriu dels quals en formaven part, molt inferior al pes econòmic de Catalunya en relació a l'Estat espanyol. Aquest desequilibri s'ha de tenir present en analitzar els fets i realitzar una comparativa amb el cas català, dibuixant escenaris pel que fa a les polítiques econòmiques i monetàries d'un futur estat català independent.

CONTEXT HISTÒRIC

Una vegada endegats els processos d'independència d'Eslovènia, Letònia i Estònia, els tres països van haver d'afrontar la creació de polítiques estatals pròpies.

Iugoslàvia

A finals dels 80 i principis dels 90, Iugoslàvia va intentar aplicar programes d'estabilització monetària tant heterodoxos com ortodoxos. El primer, heterodox, durant el període final de la República Federal Socialista de Iugoslàvia [SFRY] -fins el 1992- i l'altre, ortodox, al començament de la República Federal de Iugoslàvia [RFY]. Ambdós van tenir un èxit relatiu i varen representar solucions a curt termini, però a la llarga els va provocar un col·lapse del sistema monetari.

A finals del 1989 es va començar a aplicar un programa ortodox, el Programa de Reforma Econòmica, majoritàriament, perquè a causa de la liberalització total dels preus, Iugoslàvia es va veure afectada per la hiperinflació. El desembre de 1989, la inflació era del 45%.

Malgrat aquests canvis, després de només un any i mig d'implementació, la producció industrial es va reduir un 25% i l'atur va augmentar un 18%. Això va provocar una recessió de l'economia encara més forta, un deteriorament de la balança comercial exterior i una ràpida reducció de les reserves de divisa estrangera. El desembre del 1993, la hiperinflació de la República Federal de Iugoslàvia augmentava un milió per cent mensual, arribant al 313,5% el gener de 1994.

El 1994 es va aprovar el programa Avramović, al qual va seguir un dels períodes de crisi econòmica més greus de la història moderna, amb una situació d'hiperinflació de 24 mesos.

Eslovènia

Per contra, Eslovènia, tot i que només comprenia aproximadament una onzena part de la població total de Iugoslàvia, era la més productiva de les repúbliques iugoslaves, ja que representava una cinquena part del seu PIB i un terç de les seves exportacions. Quan va assolir la independència l'any 1991, comptava amb una economia relativament pròspera i forts vincles mercantils amb Occident. El 8 d'octubre de 1991, el govern eslovè va abandonar el dinar iugoslau i va introduir el tólar eslovè, amb un tipus de canvi variable.

Eslovènia és membre fundador de l'Organització Mundial del Comerç, es va unir al CEFTA el 1996 i es va unir a la Unió Europea l'1 de maig del 2004. El juny del 2004 es va adherir al mecanisme de tipus de canvi europeu. L'euro es va introduir a principis de 2007 i va circular al costat del tólar fins al 14 de gener de 2007. El 2017, tenia un producte interior brut de 43.2 mil milions d'euros, una inflació de l'1,4% i una taxa d'atur del 6,8%, malgrat que ara el deute és elevat degut a la crisi financera mundial del 2007-10.

URSS

El final de la Unió Soviètica està marcat per la figura de Mikhaïl Gorbatxov i la seva "Reestructuració", la *Perestroika*. Econòmicament, en un primer moment això consistia a injectar inversió de capital per millorar les bases tecnològiques de l'economia soviètica, així com per promoure certs canvis econòmics estructurals, però aviat es va adonar que calien canvis estructurals més profunds. Entre el 1987-88, va impulsar reformes que es van quedar de camí a la creació d'un sistema de mercat semiliberal, però mai va arribar a fer el salt de l'economia controlada.

Amb la introducció de la *Glasnost*, "Obertura", obrint i democratitzant el procés polític i econòmic, la Unió Soviètica esperava evitar la lentitud de l'aparell polític i burocràtic, i motivar la població. Malgrat les dificultats de Gorbatxov per controlar el partit, va aconseguir desmantellar el control central de l'economia per desplaçar-lo als soviets locals. A més,

contemplava la despesa en defensa, gairebé un 25% del producte interior brut de la Unió Soviètica, com un llast que calia rebaixar.

Amb l'arribada de Boris Yeltsin -cridat a Moscou per Gorbátxov, però ràpidament esdevingué rival- i la caiguda de la Unió Soviètica, el nou govern rus no només va haver de fer front a les conseqüències dels errors en la política econòmica del període Gorbátxov, sinó que també va haver de trobar la manera de transformar tota l'economia russa. Només el 1991, el producte interior brut (PIB) va caure aproximadament una sisena part i el dèficit pressupostari era gairebé una quarta part del PIB. El govern de Gorbátxov havia recorregut a imprimir grans quantitats de diners per finançar tant el pressupost com les grans subvencions a les fàbriques i les importacions d'aliments en un moment en què el sistema tributari estava col·lapsant. A més, els controls de preus de la majoria de béns van provocar la seva escassetat. L'any 1991, pocs articles essencials per a la vida quotidiana estaven disponibles als comerços tradicionals.

Estònia, Letònia i Lituània

Estònia, Letònia i Lituània, altrament conegudes com Tigres del Bàltic -en referència als Quatre Tigres Asiàtics que conformen les economies de Corea del Sud, Taiwan, Hong Kong i Singapur- van experimentar un fort creixement econòmic els anys 90 a través de la transformació d'economies de comandament a economies de mercat i van establir o renovar els principals factors macroeconòmics: normes pressupostàries, auditoria nacional, moneda nacional i banc central. En general, es van trobar amb els problemes següents: inflació, atur i deute públic elevats i també baix creixement econòmic.

Tots tres països van implementar la seva pròpia moneda, el kroon en el cas d'Estònia (1992), el rublis primer i després el lats en el cas de Letònia (1992-93) i el tolanas i després el litas en el cas de Lituània (1991-93). Tant Estònia com Lituània van implementar el règim de convertibilitat, cosa que eliminava la possibilitat de fer una política monetària independent. El canvi anava fixat per llei, no pel banc central. Letònia, per contra, va estipular el tipus de canvi fix, que significava imposar restriccions a la formulació d'una política monetària independent, però importava credibilitat monetària. Aquest tipus de canvi també implica un menor risc per a l'estabilitat i menys despeses de transacció.

Després del 2000, les economies dels Tigres del Bàltic van implementar importants reformes econòmiques i de liberalització que, juntament amb la seva força de treball qualificada amb salaris relativament baixos, van atreure grans quantitats d'inversió estrangera i creixement econòmic. Entre el 2000 i el 2007, els tres països tenien les taxes de creixement més altes a Europa. El 2006, per exemple, Estònia va augmentar un 10,3% el producte interior brut, mentre que Letònia va créixer un 11,9% i Lituània un 7,5%. Tots tres es van adherir a la Unió Europea el maig del 2004, i el febrer del 2006 van veure com les seves taxes d'atur queien per sota de la mitjana de la UE. Estònia va adoptar l'euro el gener del 2011, Letònia el 2014 i Lituània va entrar a la zona euro el 2015.

CONCLUSIONS

En els quatre casos, es tracta de processos d'independència que es van encarar a un procés de recuperació o estabilització econòmica de forma diferent, però en tots casos positiu. Tots van abandonar la moneda del seu estat matriu i en van crear una de pròpia. En aquest cas no es poden comparar amb Catalunya perquè aquesta ja pertany a la UE, però es poden extreure diferents conclusions i camins a seguir en dissenyar la futura política econòmica i l'organització monetària.

Durant la sessió, es varen tractar diversos models a part dels d'Eslovènia i els països bàltics. Catalunya podria seguir l'exemple de Dinamarca, que està fora de l'euro i té la seva pròpia moneda, però no la seva pròpia política monetària, perquè manté la paritat del canvi amb l'euro. Per tant, els tipus d'interès venen donats pel Banc Central Europeu, encara que no hi tenen cap representant.

El debat econòmic és el punt central del debat de la independència d'Escòcia, que en cas d'independència seria partidària d'una unió monetària amb el Regne Unit i mantenir la lliura esterlina. Per part seva, el Regne Unit no ho vol, perquè hi veu el risc d'haver de rescatat l'economia escocesa.

Pel que fa als règims monetaris, a l'hora de crear un nou estat, Catalunya tindria l'opció de crear una moneda pròpia, amb un canvi intervingut o no. El Banc Central del nou estat podria imposar un canvi fix, o deixar-lo als mercats internacionals, segons l'oferta i la demanda, o també utilitzar l'Euro.

El tipus de canvi fix imposaria restriccions a la formulació d'una política monetària independent, però significaria una importació de cre-

dibilitat monetària. A més, implicaria un menor risc de canvi i menys despeses de transacció, com és el cas de Dinamarca. Pel que fa al canvi variable, oferiria major llibertat per mantenir una política monetària independent per fer front a les fluctuacions econòmiques, però alhora implicaria un major risc canviari.

Més enllà d'un canvi fix, es podria adoptar un règim de convertibilitat, que fixa el canvi per llei, no pel banc central, i elimina la possibilitat de fer política monetària independent. Per una banda, ofereixen tipus de canvi estables, que afavoreixen el comerç i la inversió, però en una crisi poden ser massa estàtics, afectant negativament l'economia.

A més, es podria dur a terme una dolarització/euroització, per garantir la continuïtat de la moneda i reduir els costos de transició i minimitzar els de transacció. Nogensmenys, el nou estat no tindria accés directe al banc central que controla la moneda. Per altra banda, es podria fer una unió monetària, que a més de garantir la moneda i reduir costos, implicaria una política monetària comuna i accés directe al banc central.